

Σερντιβάν

Περίληψη :

Χωριό στη Βιθυνία, πολύ κοντά στο Αντάπαζαρ, κατοικούμενο από ελληνόφωνους ορθόδοξους και προτεστάντες. Διοικητικά υπαγόταν στο μουτεσαριφλίκι της Νικομήδειας. Οι κάτοικοι ασχολούνταν με τη γεωργία αλλά και το ψάρεμα στη γειτονική λίμνη Σαπάντζα.

Άλλες Ονομασίες

Σέρντιβαν, Σερδιβάν, Σαριδογάνιον, Σερντουανί, Σερντοάνι, Σερντογιάνι

Γεωγραφική Θέση

Βορειοδυτική Μικρά Ασία

Ιστορική Περιοχή

Βιθυνία

Διοικητική Υπαγωγή

Καϊμακαμλίκι Αντάπαζαρ, μουτεσαριφλίκι Νικομήδειας

Γεωγραφικές Συντεταγμένες

1. Ονομασία – Ανθρωπογεωγραφία

Χωριό μέσα σε κοιλάδα, σε απόσταση 2,5 χλμ. από τη βορειοανατολική όχθη της λίμνης Σαπάντζα (Sapanca, λίμνη Βοάνη), 6 χλμ. νοτιοδυτικά του [Αντάπαζαρ](#) και 35 χλμ. ανατολικά της [Νικομήδειας](#). Οι ελληνορθόδοξοι κάτοικοι του χωριού το αποκαλούσαν Σερντουάνι ή Σερντοάνι ή Σερντογιάνι. Στα εκκλησιαστικά έγγραφα αναφερόταν ως Σαριδογάνιον, ενώ στα οθωμανικά έγγραφα αποκαλούνταν Σερντιβάν (Serdivan). Οι προηγούμενες ονομασίες είναι πιθανότατα παραφθορές της τελευταίας. Το χωριό ιδρύθηκε μάλλον το 16ο, 17ο αιώνα από εποίκους που ήρθαν από περιοχές της Ηπείρου (Δολιανιά, κοντά στην Κόνιτσα) και της Θεσσαλίας.¹

2. Διοικητική και εκκλησιαστική εξάρτηση – Θρησκεία – Εκπαίδευση

Σύμφωνα με τα στοιχεία που διαθέτουμε για τις αρχές του 20ού αιώνα, το Σερντιβάν ανήκε διοικητικά στο **καϊμακαμλίκι** του Αντάπαζαρ, που με τη σειρά του υπαγόταν στο **μουτεσαριφλίκι** της Νικομήδειας (İzmit).² Υπήρχαν δύο **μουχτάρηδες** στο χωριό: ο πρώτος (muhtar evel) και ο δεύτερος (muhtar sâni). Αυτοί, όπως και οι σύμβουλοί τους (αζάδες), αναδεικνύονταν με εκλογές, των οποίων τα αποτελέσματα επικύρωνε ο **καϊμακάμης**. Οι υποψηφιότητες ήταν διπλές: δηλ. κάθε υποψήφιος muhtar evel κατέβαινε μαζί με έναν υποψήφιο muhtar sâni και 5 συνυποψήφιους αζάδες. Κατά κάποιον τρόπο δηλαδή οι εκλογές διεξάγονταν με «ψηφοδέλτια» υποψηφίων και όχι με ατομικές υποψηφιότητες. Ο muhtar evel του Σερντιβάν, εκτός από τα φοροσυλλεκτικά καθήκοντα που ασκούσε σε συνεργασία με τον αρμόδιο κρατικό υπάλληλο (ταχσιλδάρη, δηλαδή φοροεισπράκτορα), είχε και αυξημένες διοικητικές αρμοδιότητες στα γύρω χωριά. Επειδή τα χωριά αυτά αποτελούσαν νεότερες εγκαταστάσεις εποίκων που ήρθαν από τη Βοσνία και κυρίως τη Βουλγαρία και είχαν καταλάβει περίπου το 1/3 των ακαλλιέργητων εδαφών της περιοχής, οι κάτοικοί τους ήταν υποχρεωμένοι να παίρνουν την άδεια του μουχτάρη του Σερντιβάν για τη διεκπεραίωση κυρίως αγοραπωλησιών. Επίσης στο Σερντιβάν ψήφιζαν οι κάτοικοι των γύρω χωριών σε βουλευτικές εκλογές, μετά την ψήφιση του συντάγματος από τους **Νεότουρκους** το 1909.

Εκκλησιαστικά ο οικισμός ανήκε στη δικαιοδοσία της **μητρόπολης Νικομηδείας**. Ο μητροπολίτης είχε αντιπρόσωπό του στο χωριό λαϊκό και όχι κληρικό, τον οποίο αποκαλούσαν «έξαρχο». Το ρόλο του εξάρχου αναλάμβανε ο επικεφαλής της **δημογεροντίας**, η οποία είχε 4 με 5 μέλη και επόπτευε τις λειτουργίες της εκκλησίας και του σχολείου.

Στο χωριό υπήρχε μία εκκλησία αφιερωμένη στον Προφήτη Ηλία, η οποία ανακαινίστηκε στα 1834. Γύρω από το χωριό

Σερντιβάν

υπήρχαν ξωκλήσια και **αγιάσματα**. Υπήρχαν επίσης δύο σχολεία: το ένα το χρησιμοποιούσαν οι οικογένειες του χωριού που είχαν προσχωρήσει στο ευαγγελικό δόγμα και το άλλο ήταν των ορθοδόξων. Το τελευταίο ήταν μεικτό εξατάξιο δημοτικό που στεγαζόταν σε διώροφο κτήριο. Ο πάνω όροφος χρησίμευε ως ξενώνας (misafir odasi), ενώ τα μαθήματα γίνονταν στο ισόγειο.

3. Στοιχεία εγκατάστασης και οικονομίας

Οι οικογένειες του Σερντιβάν ήταν 300-400 κατά τις αρχές του 20ου αιώνα,³ και οι συνοικίες (μαχαλάδες) ήταν οι εξής: Βακάλογλου, Λούκι, Αγίασμα και Λάκκα. Σύμφωνα με το λεπτομερή κατάλογο των οικογενειών του οικισμού που συντάχθηκε από μνήμη το 1961 και κατατέθηκε στο Αρχείο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, οι οικογένειες ήταν 378 και κατανέμονταν ως εξής στους τέσσερις μαχαλάδες του χωριού: 107 οικογένειες στη συνοικία Βακάλογλου, 104 οικογένειες στη συνοικία Λούκι, 68 οικογένειες στη συνοικία Αγίασμα, και 99 οικογένειες στη συνοικία Λάκκα.⁴ Οι περισσότερες οικογένειες ήταν ορθόδοξες, υπήρχαν όμως και αρκετές που είχαν προσχωρήσει σε διάφορα **προτεσταντικά δόγματα** (λουθηρανοί, καλβινιστές, ευαγγελικοί). Εκτός από τους κατοίκους που ζούσαν μέσα στο Σερντιβάν, άλλες 118 οικογένειες ζούσαν γύρω από αυτό σε παρακείμενα τσιφλίκια. Η γλώσσα των κατοίκων ήταν η ελληνική, όμως όλοι οι κάτοικοι γνώριζαν και τουρκικά. Λόγω της πυκνής δόμησης και των ξύλινων κατασκευών ήταν συχνό φαινόμενο οι πυρκαγιές, η μεγαλύτερη από τις οποίες ξέσπασε το 1887.

Ως προς τα επαγγέλματα, αρκετοί από τους κατοίκους ψάρευαν στη λίμνη Σαπάντζα. Οι περισσότεροι όμως ασχολούνταν με τη γεωργία (σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, καπνά και πολλά φρούτα) και τη σπηροτροφία. Τα προϊόντα τους τα πωλούσαν στο Αντάπαζαρ.

Το 1914 πολλοί από τους άντρες του χωριού που στρατολογήθηκαν στα τάγματα εργασίας δε γύρισαν ποτέ. Το 1920 έγινε επιστράτευση από τα ελληνικά στρατεύματα, κατά την οποία στρατολογήθηκαν 180 νέοι.⁵ Το χωριό καταστράφηκε το 1922 μετά την υποχώρηση του ελληνικού στρατού.

Μετά την **Εξοδο** οικογένειες από τον οικισμό εγκαταστάθηκαν στη Μάνδρα Ξάνθης, αλλά και στην Καβάλα, τη Δράμα και το Βόλο.

1. Υπήρχε η παράδοση ότι οι κάτοικοι «μετηνέχθησαν προ 300 ετών εκ των μερών της Ηπειρο-Θεσσαλίας υπό των σιπαχίδων του Καϊμασίου, προς καλλιέργειαν των γαιών αυτών», βλ. Κλεώνυμος, Μ. – Παπαδόπουλος, Χ., *Βιθυνικά, ή Επίτομος Μονογραφία της Βιθυνίας και των πόλεων αυτής* (Κωνσταντινούπολις 1867), σελ. 90. Κοντογιάννης, Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας. Φυσική σύστασις της χώρας, πολιτική γεωγραφία, φυσικός πλούτος* (Αθήναι 1921), σελ. 203. Βλ. και Αναγνωστοπούλου, Σ., *Μικρά Ασία, 19ος αι.-1919. Οι ελληνορθόδοξες κοινότητες: από το Μιλλέτ των Ρωμίων στο Ελληνικό Έθνος* (Αθήνα 1997), σελ. 253. Τη μετοικεσία των κατοίκων μετέπλασε μυθιστορηματικά κατά το ύφος και την ιδεολογία της εποχής ο καταγόμενος από τον οικισμό Αδαμάντιος Βακαλόπουλος στο βιβλίο *Ο Δερβίσης, ήτοι οι εν Τουρκία χριστιανοί κατά τον Μεσαίωνα* που εκδόθηκε σε δύο τόμους στην Αθήνα το 1884. Βλ. Πολιτιστικός Σύλλογος Μάνδρας Ξάνθης (επιμ.), *Σέρντιβαν* (χ.τ. 1996), σελ. 18-20.

2. Το μουτσαριφλίκι της Νικομήδειας ήταν ανεξάρτητο και δεν υπαγόταν σε κάποια ευρύτερη διοικητική περιφέρεια (βιλαέτι) αλλά απευθείας στο υπουργείο Εσωτερικών.

3. Το 1867 ο συνολικός αριθμός των σπιτιών του οικισμού ήταν 250, βλ. Κλεώνυμος, Μ. – Παπαδόπουλος, Χ., *Βιθυνικά, ή Επίτομος Μονογραφία της Βιθυνίας και των πόλεων αυτής* (Κωνσταντινούπολις 1867), σελ. 90. Στα τέλη του 19ου αιώνα (1894) αναφέρεται από το Γ. Πασχαλίδη για το Σερντιβάν συνολικός πληθυσμός 1.500 άτομα, «αναμίξ ορθόδοξοι, διαμαρτυρόμενοι, καλβινισταί, λουθηρανοί», βλ. Πασχαλίδης, Γ., «Ανακοίνωσις περί πόλεων τίνων της Βιθυνίας», *Ξενοφάνης* 1:6 (1896), σελ. 284. Στις αρχές του 20ού αιώνα (1905), σύμφωνα με την επίσημη στατιστική του Οικουμενικού Πατριαρχείου, στο Σερντιβάν κατοικούσαν 305 ελληνορθόδοξες οικογένειες, βλ. *Ημερολόγιον Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων Κωνσταντινουπόλεως* (Κωνσταντινούπολις 1906), σελ. 133-134. Παρόμοια στοιχεία (320 οικογένειες) παρουσιάζονται και στο Καβαλιέρος-Μαρκουίδης, Θ., *Από Κωνσταντινουπόλεως εις Νίκαιαν. Ταξιδιωτικά εντυπώσεις εκ Βιθυνίας, μετ' εικόνων* (Κωνσταντινούπολις 1909), σελ. 142. Ο Κοντογιάννης, Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας. Φυσική σύστασις της χώρας, πολιτική γεωγραφία, φυσικός πλούτος* (Αθήναι 1921), σελ. 203, αναφέρεται σε συνολικό αριθμό 1.800 ατόμων. Η Σία Αναγνωστοπούλου αναφέρει τον αριθμό των 1387 κατοίκων. Αναγνωστοπούλου, Σ., *Μικρά Ασία, 19ος αι.-1919. Οι*

Σερντιβάν

ελληνορθόδοξες κοινότητες: από το Μιλλέτ των Ρωμιών στο Ελληνικό Έθνος (Αθήνα 1997), πίνακες.

4. Πολιτιστικός Σύλλογος Μάνδρας Ξάνθης (επιμ.), *Σέρντιβαν* (χ.τ. 1996), σελ. 68-85.
5. Πολιτιστικός Σύλλογος Μάνδρας Ξάνθης (επιμ.), *Σέρντιβαν* (χ.τ. 1996), σελ. 67.

Βιβλιογραφία :

	Κοντογιάννης Π. , <i>Γεωγραφία της Μικράς Ασίας. Φυσική σύσταση της χώρας, πολιτική γεωγραφία, φυσικός πλούτος</i> , Αθήνα 1921
	Αναγνωστοπούλου Σ. , <i>Μικρά Ασία, 19ος αι.-1919. Οι Ελληνορθόδοξες Κοινότητες. Από το Μιλλέτ των Ρωμιών στο Ελληνικό Έθνος</i> , Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997
	Πασχαλίδης Γ. , "Ανακοίνωσις περί πόλεων τινών της Βιθυνίας", <i>Ξενοφάνης</i> , 1:6, 1896, 281-284

Δικτυογραφία :

	Serdivan Map
--	--------------

<http://www.maplandia.com/turkey/sakarya/serdivan/>

Γλωσσάριο :

	αγίασμα, το
	Το αγιασμένο νερό, αλλά και ο ιερός χώρος απ' όπου αναβλύζει το ιαματικό ύδωρ, το οποίο οι πιστοί πίνουν ή ραντίζονται με αυτό ή ακόμα λούζονται μέσα σε αυτό για να θεραπευτούν. Τα παλαιοχριστιανικά και βυζαντινά αγιάσματα μπορούν να διακριθούν σε αγιάσματα ενωμένα με τις φιάλες των βασιλικών, σε αγιάσματα με λουτρώνες, σε μαρτύρια με αγιάσματα και σε αυτοτελή αγιάσματα.
	δημογεροντία, η
	Κοινωνική αρχή που απαρτιζόταν από το σύνολο των κοινοτικών αξιωματούχων, οι οποίοι κατά περίπτωση ονομάζονταν άρχοντες, προεστοί, επίτροποι, δημογέροντες ή απλώς γέροντες.
	καϊμακάμης, ο
	Οθωμανός αξιωματούχος, διοικητής ενός καϊμακαμλικιού, της διοικητικής μονάδας που διαδέχτηκε τον καζά την Ύστερη Οθωμανική περίοδο.
	καϊμακαμλίκι, το
	Οθωμανική διοικητική μονάδα που αντικατέστησε τον καζά στην Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.
	μουτεσαριφλίκι, το
	Οθωμανική διοικητική μονάδα μεσαίου μεγέθους που αντικατέστησε το σαντζάκι κατά την Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.
	μουχτάρης, ο
	Αιρετός κοινοτικός υπάλληλος, ο επικεφαλής της κοινότητας σε επίπεδο χωριού ή συνοικίας.

Πηγές

Αρχείο Προφορικής Παράδοσης Κέντρον Μικρασιατικών Σπουδών, φάκ. Β 1, Β 11.

Κλεώνυμος, Μ. – Παπαδόπουλος, Χ., *Βιθυνικά, ή Επίτομος Μονογραφία της Βιθυνίας και των πόλεων αυτής* (Κωνσταντινούπολις 1867).

Καβαλιέρος-Μαρκουίτζος, Θ., *Από Κωνσταντινουπόλεως εις Νίκαιαν. Ταξιδιωτικά εντυπώσεις εκ Βιθυνίας, μετ' εικόνων* (Κωνσταντινούπολις 1909).

Σερντιβάν

Ημερολόγιον Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων Κωνσταντινουπόλεως (Κωνσταντινούπολις 1906).

Πολιτιστικός Σύλλογος Μάνδρας Ξάνθης (επιμ.), *Σέρντιβαν* (χ.τ. 1996).